

Vabariigi Valitsuse määruse
„Võhma maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseeaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva kaitseala Võhma kivikülv kaitsekorda, moodustatakse Võhma maastikukaitseala (edaspidi ka *kaitseala*) ja kehtestatakse kaitse-eeskiri.

Kaitseala asub Saare maakonnas Saaremaa vallas Võhma külas.

Võhma kivikülv on kaitse alla võetud Eesti NSV Ministrite Nõukogu Looduskaitse Valitsuse juhataja 17. märtsi 1959. a käskkirjaga nr 25 „Rändrahnude, kivikülvide ja põliste puude nimekirjade kinnitamisest”. Võhma kivikülvi kaitseala on seotud õigusaktiga, mille Eesti NSV Ministrite Nõukogu Looduskaitse Valitsuse juhataja kinnitas 17. märtsi 1959. a käskkirjaga nr 26 „Riikliku kaitse alla võetud maastiku üksikelementide, dendraariumide ja katsekultuuride, viljapuude ja viljapuuadade, rändrahnude ja kivikülvide ning põliste puude kaitse korraldamise põhimääruse kinnitamisest“.

Vastavalt looduskaitseeaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseeaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseeaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva kaitseala kaitse-eesmärke, kaitsekorda, uuendamata kaitsekorraga ala tüüp maastikukaitsealaks, korrigeeritakse kaitseala piiri ja koostatakse kaitse-eeskiri. Muudatuse on tinginud vajadus kehtestada alale looduskaitseeadusega koosõlas olev kaitse-eeskiri (seni alal kaitse-eeskiri puudus).

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Mirjam Vaan (tel 5685 8391, e-post mirjam.vaan@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 447 7386, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee), eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel koosõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson, (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), eelnõu on keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta ja tutvustada Võhma kivikülvi ja pärandmaastikku ning niidukooslusi ja sellele iseloomulikke elustiku mitmekesisust. Samuti on kaitse-eesmärkide hulka lisatud II kaitsekategooriasse kuuluv taimeliik jumalakäpp (*Orchis mascula*) ja selle kasvukohad.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Võhma maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus ja haruldus ning ajaloolis-kultuuriline väärtus.

Võhma kivikülvi ajaloolis-kultuuriline väärtus. Võhma maastikukaitseala ajaloolis-kultuuriliseks väärtuseks on Võhma kivikylv koos sealsete kiviaedade ja arheoloogiamälestistega. Võhma kivikylv on Läänemere varasemate staadiumite vältel moreense lähteaine läbiuhtumisel tekkinud kivikylv. Kivikylvis leidub hajusalt väiksemate kivide kõrval ka suuremaid, kuni 2 m läbimõõduga rahnusid. Aegade jooksul on inimesed põldude kaitseks rajanud hulgaliselt kiviaedu, mis on selle piirkonna maastiku tunnuselement ja ilusa maastikuilme kujundaja. Lisaks jäävad kivikülvi piiridesse arheoloogiamälestistena riiklikku registrisse kantud Võhma asulakoht ja muistsed põllud. Silmapaistvaim arheoloogiamälestis on ala kaguserval eelrooma rauaajast pärit Võhma maalinn, mida peetakse nn ringvall-linnuseks ja seega militaarrajatiseks, teistel andmetel on tegemist muistse kultuskohaga. Ehitusmälestisena jääb alale muinsuskaitse alla võetud Veski talu tuulik ning kaks pärandkultuuriobjektina kaardistatud vana tuuliku aset: Mäelõuka ja Peetri. Võhma küla arheoloogiamälestised – asulakoht, muistsed põllud, linnus ja kivikalmed – osutavad ala pikaajalisele, vähemalt vanemal rauaajal alguse saanud põllumajanduslikule asustusele. Siinsed põllud olid ajalooliste kaartide analüüsi põhjal kasutuses veel 19. sajandil.

Haruldased ja ohustatud niidukooslused. Poollooduslikud kooslused on olulised liigirikkuse kandjad. Kuna need säilivad vaid mõõduka inimõju tingimustes, on nende püsijäämine ohustatud. Niisuguste niidukoosluste säilimine Eestis on äärmiselt oluline, kuna siinsed poollooduslikud kooslused on ühed kõige liigirikkamad elupaigad. Need säilivad vaid järjepideva traditsioonilise niitmise ja karjatamise kaasabil, muidu alad võsastuvad, roostuvad ja kasvavad kinni, mis vähendab omakorda liigirikkust.

Jumalakäpp (*Orchis mascula*) kasvab lubjarikastel kuivematel niitudel ja puisniitudel. Eestis leidub taime läänesaartel ja mandri läänerannikul, mujal harva. Jumalakäpp kuulub II kaitsekategooriasse ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) on liik ohulähedane ja selle arvukus väheneb. Ohutegurid on niitude ja karjamaade kinnikasvamine ja võsastumine.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Võhma maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taimeliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatava

katusliigi, selle kasvukohtade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liigi ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, mille elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, mille elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgina nimetatud liigi omaga. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud kooslused ja kaitsealune liik, mille kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise leidumisalaga ja mille soodsa seisundi pikaajaliseks säilimiseks (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatava katusliigi ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk (looduskaitseeseaduse § 14 lõige 2) looduskaitseeseaduse §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus looduskaitseeseaduse §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest III kategooria kaitsealustest liikidest, mida ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, leiduvad kaitsealal mets-õunapuu (*Malus sylvestris*), mets-pirnipuu (*Pyrus pyraster*), rohekas käoheel (*Platanthera chlorantha*), suur käopõll (*Listera ovata*), vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*), rukkirääk (*Crex crex*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), tait (*Gallinula chloropus*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*) ja väänkael (*Jynx torquilla*). Lisaks leidub kaitsealal II kategooria kaitsealune liik roherähn (*Picus viridis*). Väikese arvukuse tõttu ei ole eespool nimetatud liike kaitse-eesmärgiks lisatud. Nende liikide puhul tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Võhma kivikülvi on olnud kaitse all alates 1959. aastast. Kaitseala loodi Võhmasse, et kaitsta Läänemere varasemate staadiumide vältel moreeni läbiuhtumisel tekkinud kivikülvi. Seega ei ole tegemist uue kaitstava ala moodustamisega, vaid alale uue kaitsekorra kehtestamise, kaitse-eesmärkide täiendamise ning piiri korrigeerimisega. Võhma kivikülvi esialgne ilme ja kivide looduslik asetus pole küll täielikult säilinud, kuna alates muinasajast on kivikülvi kive kuhjatud kokku hunnikutesse ja kiviaedadesse, kuid see on siiski Põhja-Saaremaa moreenkatte näidise ja kivirikkuse seisukohast tähelepanuväärne. Võhma kivikülvi koos arheoloogiamälestiste, kiviaedade, Veski tuuliku ning teiste vanade tuulikute asemete ja pärandkooslustega moodustab tervikliku väärtusliku maastiku. Väärtuse säilimisele on suurim oht kivide laialivedamine, põllutööde või ehitamise käigus pärandobjektide kahjustamine ja maastikuilme muutmine võsastumise tõttu. Ala jätkuv kaitse tagab nende väärtuste säilimise.

Kaitsealast jäävad välja Võhma külas kiviaedade ja muistsete põldude seas paiknevad kivikalmed reg-nr 12551-12562, kuid kuna kivikalmetele kehtib muinsuskaitse kaitsevöönd ning teadaolevalt ei ole olnud kivikalmete asetsemiskohas olulisi probleeme ajaloolis-kultuuriliste objektide rikkumisega, siis ei laiendatud kaitseala eelnimetatud objektideni. Kuid seejuures peab märkima, et ajaloolis-kultuurilise terviklikkuse seisukohalt on kivikalmed reg-nr 12551-12562 märkimisväärse tähtsusega.

Planeeritav maastikukaitseala on suure looduskaitsealase väärtusega eelkõige kui terviklik ala, kus loodusväärtuslike elupaikade (poollooduslike niidukoosluste) osakaal on suur ja kus on leidnud elupaiga mitu kaitsealust liiki. Kuna alal asuvad poollooduslikud kooslused on maailmas piiratud levikuga ja neil on elustiku mitmekesisuse säilimist toetav väärtus, siis on otstarbekas ka ala edaspidine kaitse. Kaitsealal paiknevad elupaigatüübid on alal määratud 2012. aastal Toomas Kuke, Sander Laheranna, Ott Luugi ja Peedu Saare tehtud inventuuride käigus. Võhma maastikukaitsealal inventeeritud ohustatud ja haruldased poollooduslikud kooslused on aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad – 6210), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) ja puiskarjamaad (9070). Hooldamist ja taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi jääb kaitsealale ligikaudu 100 ha. Kuna ala ei kuulu loodusalana Natura võrgustikku, ei ole elupaigatüüpe kaitse-eesmärgiks seatud, vaid eesmärgina on nimetatud niidukooslused.

Kaitse-eesmärgiks seatud jumalakäppa (*Orchis mascula*) leidub kaitsealal keskkonnaregistri andmetel kuueteistkümnnes leiukohas (238 isendit). Jumalakäpa leiukohad on märgitud kaitsealal üheteistkümnepunktobjektina ja viie polügoonina (1,87 ha suurune ala). Viimased registreeritud andmed jumalakäpa kohta pärinevad aastast 2012. Tegemist on esindusliku ja stabiilse arvukusega jumalakäpa populatsiooniga, mistõttu liigile sobiva majandustegevuse jätkamiseks (poollooduslike koosluste niitmiseks ja karjatamiseks) on otstarbekas ala kaitset jätkata kaitsealana.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Looduskaitsealade § 28 kohaselt moodustatakse maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks maastikukaitsealad. Kuna kaitsealal on niidukoosluste elustiku mitmekesisuse kaitse kõrval kaitse-eesmärgiks pärandkultuurimaastiku ja Võhma kivikülvi kaitse, siis sobib kaitstava loodusobjekti tüübiks maastikukaitseala. Kaitsealal kaitse-eesmärgiks seatud väärtused eeldavad enamikus seisundikaitset, mis on valdavaks kaitseviisiks maastikukaitsealal. Lisaks tagab maastikukaitseala kaitsereežiim kaitse-eesmärgiks seatud liigi jumalakäppa (*Orchis mascula*) kaitse.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud eelistatult selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (kiviaiad, teed), aga ka kõlviku ja katastriüksuste piire ning

mõttelisi sirgeid. Kaitseala piirikirjelduses on koordinaadid esitatud geograafilises meetersüsteemis. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Vana kaitsekorruga kaitsealadel kehtib LKS § 91 lõike 4 kohaselt piiranguvööndi kaitsekord. Planeeritavates piirides on kaitseala pindala 109,2 ha (sellest 83,7 ha on eramaa), mis kõik on arvatud piiranguvööndisse. Võrreldes kaitstava objekti Võhma kivikülv piiridega (109,8 ha) väheneb kaitseala pindala piiri muutmise ja korrigeerimise tulemusena 0,6 ha võrra. Sealjuures liidetakse juba kaitse all olevale alale 2,28 ha maad, sh läheb eramaad piiranguvööndisse 2,14 ha ja riigimaad 0,13 ha, samas arvatakse kaitseala koosseisust välja 2,84 ha maad, sh on 2,67 ha eramaad ja 0,17 ha riigimaad. Kaitseala piiride muutmise eramaadel on vajalik, et tagada kaitseväärtuste (sh niidukoosluste) terviklikum kaitse ja korrigeeritud piiri parem jälgitavus looduses. Kaitseala piiril paiknevad ja osaliselt kaitsealale jäävad õuemaad, teemaa, põllumaa ja metsamaa servad jäetakse kaitsealalt välja, kuna nende kaitse all hoidmine ei ole otstarbekas ja seal ei ole kaitset vajavaid loodusväärtusi. Kaitsealast arvatakse täielikult välja Tohvri katastriüksus (48301:005:0111) ja Lepa katastriüksus (48301:005:0283). Lisaks on kaitseala välispiiri muudatused tingitud piiri korrigeerimisest vastavalt uuele põhikaardile.

Kaitseala välispiir kulgeb mööda katastriüksuste piire, kiviaedasiid, teede kaitsealapoolseid servi, elektriliine või mõttelisi sirgeid. Piirile jäävad joonelemendid – kiviaiad arvati tervikuna kaitseala koosseisu, aga kui kiviaed kulges mööda katastriüksuse piiri, siis arvestati välispiirina katastriüksuse piiri, mis võis kulgeda kiviaia telgjoonena. Kaitseala põhjaosas kulgeb piir mööda elektriliini (ETAK ID 4496972) telgjoont punktist koordinaatidega X= 6 490 675,431 ja Y= 403 247,906 kirde poole kuni punktini koordinaatidega X= 6 490 705,371 ja Y= 403 271,632, sellest punktist edasi kulgeb piir põhja poole mööda kiviaia väliskülge (st kiviaed jääb sisse) kuni otspunkti koordinaatidega X= 6 490 813,463 ja Y= 403 274,610, edasi mõttelise sirgena kirde poole kuni kõlviku otspunkti koordinaatidega X= 6 490 835,186 ja Y= 403 290,855, edasi mööda kõlvikupiiri kirde poole kiviaia otspunkti koordinaatidega X= 6 490 871,740 ja Y= 403 348,308. Piir jätkub pikalt mööda kiviaia väliskülge kagu poole kuni otspunkti koordinaatidega X= 6 490 639,965 ja Y= 403 648,513, sealt suundub piir edasi ida poole kuni kiviaedade ristumispunkti X= 6 490 650,110 ja Y= 403 679,499, kus piir võtab suuna kagusse ja kulgeb edasi mööda kiviaia välist serva otspunkti koordinaatidega X= 6 490 618,102 ja Y= 403 737,506, sellest punktist liigub mõtteline sirge kagu poole kuni kiviaia otspunkti koordinaatidega X= 6 490 589,520 ja Y= 403 764,400. Edasi suundub piir mõttelise sirgena kagu poole kuni katastriüksuste ristumispunkti koordinaatidega X= 6 490 561,242 ja Y= 403 782,589. Seejärel kulgeb piir kagu poole kuni ristub pinnasteega punktis koordinaatidega X= 6 490 553,356 ja Y= 403 797,734. Edasi läheb piir mööda pinnaste serva (tee jääb piirist välja) kagu poole kuni Tänavaga katastriüksuseni (48301:005:0077), kust jätkub piir mööda kattega tee serva kuni teede ristumiskohani X= 6 490 110,706 ja Y= 403 799,855. Sealt jätkub piir kagu poole kattega tee servapidi (tee jääb alalt välja), kuni jõuab Pisuma katastriüksuseni (48301:005:0364), kus ristub Kihelkonna metskond 361 katastriüksusega (48301:005:0433) punktis koordinaatidega X= 6 489 839,389 ja Y= 404 114,862. Edasi kulgeb piir kagu poole mööda katastriüksuse servapidi kuni katastriüksuse otspunkti, kus lõikub Pisi-Simmu katastriüksusega (48301:005:0042) punktis koordinaatidega X= 6 489 770,975 ja Y= 404 376,688. Seejärel tõmmatakse mõtteline sirge kirde poole kiviaia punkti koordinaatidega X= 6 489 783,324 ja Y=

404 388,473, kus jätkub piir mööda kiviaia serva mõttelise sirgena kuni punkti koordinaatidega $X= 6\,489\,765,975$ ja $Y= 404\,444,284$. Seejärel kulgeb piir mööda elektriliini (ETAK ID 4496966) serva, kuni ristub Lepa katastriüksusega (48301:005:0283). Kaitseala piir kulgeb mööda elektriliini kaitsealapoolset serva ja arvestatud on 7 m puhvrit liini telgjoonest. Edasi suundub kaitseala piir mööda katastriüksuste piire lääne poole, kuni ristub pinnasteega.

Ristumispunktist pinnasteega kulgeb piir edasi põhja poole mööda teeserva (tee jääb välja), kuni jõuab Simmu katastriüksuse (48301:005:0376) punktini koordinaatidega $X= 6\,489\,728,735$ ja $Y= 403\,290,947$, sealt edasi liigub piir mõttelise sirgena kuni Vanakitu katastriüksuse (48301:005:0403) edelanurgani ja mööda Vanakitu katastriüksuse serva punktini koordinaatidega $X= 6\,489\,801,704$ ja $Y= 403\,561,355$. Sellest punktist liigub piir mõttelise sirgena loode poole mööda kiviaia serva, kuni jõuab Kitani katastriüksuse (48301:005:0148) serva punktini koordinaatidega $X= 6\,489\,881,342$ ja $Y= 403\,528,697$. Edasi kulgeb piir mööda katastriüksuste piire kirde poole kuni Kitani katastriüksuse, Vanakitu katastriüksuse (48301:005:0403) ja Aadami katastriüksuse (48301:005:0074) ristumispunktini. Ristumispunktist edasi kulgeb piir mööda katastripiiri loode poole tee serva. Edasi kulgeb piir mööda Albi-Võhma koolitee serva (tee jääb välja) kuni punktini koordinaatidega $X= 6\,489\,919,342$ ja $Y= 403\,478,440$. Sellest punktist kulgeb piir edasi mõttelise sirgena loode poole Kahju katastriüksuse (48301:005:0152), Sutsi katastriüksuse (48301:005:0108) ja Kitani katastriüksuse (48301:005:0148) ristumispunktini ning sealt edasi kulgeb piir loode poole mööda Kahju katastriüksuse serva punktini $X= 6\,489\,990,614$ ja $Y= 403\,344,755$. Sellest punktist edasi kulgeb piir edela poole kuni ristub Sireli katastriüksusega (48301:005:0007) punktis koordinaatidega $X= 6\,489\,965,333$ ja $Y= 403\,272,291$, edasi kulgeb piir loode poole mööda katastriüksustevahelist piiri punktini koordinaatidega $X= 6\,489\,984,590$ ja $Y= 403\,259,561$ ja sealt edela poole mõttelise sirgena, kuni ristub 86 Kuressaare-Võhma-Panga tee katastriüksusega (48301:005:0345) punktis koordinaatidega $X= 6\,489\,974,460$ ja $Y= 403\,218,211$. Seejärel kulgeb piir mööda 86 Kuressaare-Võhma-Panga tee katastriüksust põhja poole kuni katastriüksuse nurgapunktini koordinaatidega $X= 6\,490\,033,565$ ja $Y= 403\,213,185$.

Edasi kulgeb piir Kuressaare-Võhma-Panga teest läände suunduva Tehve talutee serva mööda (tee jääb kaitsealalt välja), kuni jõuab teede ristumispunkti. Seejärel kulgeb piir mööda pinnastee serva (tee jääb kaitsealalt välja) põhja poole punktini koordinaatidega $X= 6\,490\,257,133$ ja $Y= 402\,913,246$ ning sellest punktist põhja poole mõttelise sirgena Tehve (48301:005:0385) ja Kotkaniidu (48301:005:0416) katastriüksuse serva punktini koordinaatidega $X= 6\,490\,267,799$ ja $Y= 402\,913,003$. Sealt edasi kulgeb piir lääne poole mööda katastriüksuste serva kuni Tehve katastriüksuse, Kotka katastriüksuse (48301:005:0415) ja Kotkaniidu katastriüksuse ristumispunktini koordinaatidega $X= 6\,490\,265,361$ ja $Y= 402\,873,811$. Edasi kulgeb piir mööda katastriüksuste serva kirde poole, kuni ristub pinnasteega punktis koordinaatidega $X= 6\,490\,344,519$ ja $Y= 402\,892,126$. Sealt edasi kulgeb piir mööda pinnastee serva kirde poole kuni punktini koordinaatidega $X= 6\,490\,468,467$ ja $Y= 403\,008,821$ ning seejärel mõttelise sirgena mööda metsa ja rohumaa vahelist piiri punktini koordinaatidega $X= 6\,490\,507,750$ ja $Y= 402\,971,006$. Sellest punktist liigub piir mõttelise sirgena edasi kirde poole, kuni ristub pinnasteega punktis koordinaatidega $X= 6\,490\,587,274$ ja $Y= 403\,051,955$. Seejärel kulgeb piir mööda pinnastee serva kuni pinnastee otspunktini koordinaatidega $X= 6\,490\,710,625$ ja $Y= 403\,132,064$ ning sealt edasi mõttelise sirgena kirde poole,

kuni ristub 86 Kuressaare-Võhma-Panga tee katastriüksusega (48301:005:0345) punktis koordinaatidega X= 6 490 733,945 ja Y= 403 146,037. Edasi kulgeb piir mööda katastriüksust kagu poole punktini koordinaatidega X= 6 490 701,621 ja Y= 403 157,997. Seejärel kulgeb piir mõttelise sirgena kagu poole, ületades Kuressaare - Võhma - Panga teed ja kulgedes 86 Kuressaare-Võhma-Panga tee katastriüksuse (48301:005:0345) punktini koordinaatidega X= 6 490 699,125 ja Y= 403 175,773. Edasi kulgeb piir mööda metsa ja rohumaa kõlvikupiiri, kuni ristub elektriliiniga (ETAK ID 4496972) punktis koordinaatidega X= 6 490 675,431 ja Y= 403 247,906. Kaitseala välispiir on ühtlasi piiranguvööndi piir.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvaid loodusväärtusi. Kaitse-eeskirjaga kehtestatud piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuva maastiku, elupaiga, kaitsealuste liikide ja Võhma kivikülvi soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi *PS*) § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53. Tulenevalt *PS* §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolomuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, kuid loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Kaevandamisalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus, õigus vabale eneseteostusele ning ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Eeltoodust tulenevalt on jõutud järeldusele, et kaitse-eeskirja eesmärk säilitada loodusväärtusi kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Eesti NSV Ministrite Nõukogu Looduskaitse Valitsuse juhataja 17. märtsi 1959. a käskkirja nr 25 „Rändrahnude, kivikülvide ja põliste puude nimekirjade kinnitamisest” lisa 1 „Riikliku kaitse alla kuuluvate rändrahnude ja kivikülvide loetelu” punkt 103.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tervikuna tzoneeritud Võhma piiranguvööndisse.

Käesolev kaitse-eeskirja eelnõu ei reguleeri kaitsealal kalapüüki, veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmist ega sõitmist veekogudel, kuna alal puuduvad veekogud. Samuti ei kasva kaitsealal pilliroogu ega adru ning sellest tulenevalt ei ole vajadust reguleerida kaitse-eeskirjas nende varumist.

2.5.2. Piirangvööndi kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Kaitsealal on lubatud majandustegevus, arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisusi. Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti kogu kaitsealal. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist pole kaitsealal piiratud. Hetkel ei ole tegu suure külastuskoormusega alaga ja juhuslik külastus ei kahjusta kaitseala kaitse eesmärkide saavutamist. Võhma kivikülvi kaitsekorralduskava näeb ette külastuskoormuse suurenemise, kuid kavaga planeeritud leevendavad meetmed (nt radade ettevalmistamine) tagavad selle, et kaitse-eesmärke ei kahjustata. Jahipidamine on lubatud kogu kaitsealal, kuna jahipidamine ei kahjusta kaitseala loodusväärtusi ning seega ei ole jahipiirangu kehtestamine põhjendatud.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud ainult kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Kaitseala territooriumile jäävad õuemaad, mistõttu on kaitse-eeskirja lisatud telkimise ja lõkke tegemise lubamine õuemaal. Eramaal telkimisel ja lõkke tegemisel peab arvestama keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatud. Õuemaal olulised loodusväärtused puuduvad, mistõttu ei lähe lõkke tegemine ja telkimine seal kaitse-eesmärkidega vastuollu, erinevalt lõkke tegemisest või telkimisest juhuslikus kohas, mis võib kaitstavate liikide kasvukohti ja elupaiku kahjustada. Telkimine ja lõkke tegemine selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas ning väljaspool õuemaad on lubatud ainult kaitseala valitseja igakordsel nõusolekul ning kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel. Näiteks on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul koosluste hooldustööde käigus põletada raiejäätmeid ajal ja tingimustel, mis ei kahjusta loodusväärtusi. Kaitsealal puuduvad praegu ettevalmistatud telkimis- ja lõkkekohad.

Sõidukiga sõitmine on lubatud teedel, jalgrattaga ka radadel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liiklusseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liiklusseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Muudel juhtudel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud õuemaal järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel, sealhulgas liinirajatiste hooldustöödel ning metsa- ja põllumajandustöödel. Muudel tingimustel

pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab taimkatet ja kaitsealuste liikide kasvukohti. Kuna kaitsealale jäävad õuemaad, kus puuduvad kaitse-eesmärkideks seatud loodusväärtused, siis on lubatud väljaspool teid sõita ka õuemaal. Leevendused sõidukitega sõitmiseks väljaspool teid ja maastikusõidukitega sõitmiseks tulenevad LKS § 31 lõike 2 punktist 10.

Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis ei ole selleks kaitseala valitseja nõusolekul ettevalmistatud ega tähistatud. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis ei ole selleks kaitseala valitseja nõusolekul ettevalmistatud ega tähistatud, on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Inimeste kaitsealal viibimisele on seatud piiranguid vaid lähtuvalt suuremate inimgruppide ja ürituste võimalikust kahjulikust mõjust loodusväärtustele. Piirang võimaldab vältida suuremaid rahvakogunemisi. Lisaks saab kaitseala valitseja nõusolekul ja vajaduse korral vastavaid tingimusi seades korraldada rahvaüritusi suuremale osalejaskonnale. Seega on kavandatud piisav paindlikkus ürituste võimaldamiseks eeldusel, et need ei ohusta loodusväärtusi. Rahvaürituseks ettevalmistatud ja tähistatud kohti kaitsealal ei ole.

Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud uue ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine. Kuna kaitsealal on talukohti, siis võib tekkida vajadus uute ehitiste või teede, kraavide ja muude rajatiste püstitamiseks. Kuigi maaparandussüsteemide rajamine on kaitsealal keelatud, saab kaitseala valitseja lubada üksikute kraavide rajamist juhul, kui sellega ei kaasne negatiivset mõju ala väärtustele. Kraavi rajamise lubamisel tuleb hinnata ühelt poolt tegevuse potentsiaalset mõju ala loodusväärtustele, teisalt kaaluda, kas kraavi rajamata jätmine võib tekitada kahju majapidamistele, teedele või väljaspool kaitseala asuvatele aladele. Tulenevalt maapõueseadusest ei käsitleta maavara kaevandamisena kaevise kasutamist (maavarana arvele võtmata aine kasutamist) ning arheoloogilisi uuringuid (sh arheoloogilisi kaevamisi), mistõttu kaitse-eeskiri ei piira nende tegevuste tegemist. Kui nõusoleku saanud pinnast kahjustaval tegevusel (kaevetöödel) ilmnevad arheoloogiapärandi elemendid, siis tuleb tagada seni avastamata arheoloogiapärandi uurimine või säilitamine (muinsuskaitseadus § 31). Lisaks võimaldab kaitseala valitseja nõusolekul ehitiste püstitamist, et rajada näiteks loomade varjualuseid, lautu ja muid ehitisi, mis võivad aidata kaasa kaitseala niidukoosluste hooldamisele ja seega loodusväärtuste paremale säilimisele. Seega on võimalik lubada kaitsealale püstitada neid ehitisi, millel puudub oluline negatiivne mõju kaitseala loodusväärtustele. Kaitseala valitseja nõusoleku nõue võimaldab seada tingimusi tööde tegemise viisile ja ajale lähtuvalt kaitstavate elupaigatüüpide ja liikide vajadusest. Kooskõlastamine kaitseala valitsejaga hoiab ära kaitse-eesmärkide kahjustamise. Arheoloogiamälestiste alal ja kinnismälestise kaitsevööndis (muinsuskaitsevöönd kattub osaliselt Võhma maastikukaitsealaga) tuleb võimalikud pinnast kahjustavad tegevused (sh ehitamine, raied, rajatiste püstitamine, mulla- ja kaevetööd) kooskõlastada Muinsuskaitseametiga. Kivikülvi piiridesse jäävad arheoloogiamälestistena kultuurimälestiste riiklikku registrisse kantud Võhma asulakoht¹, maalinn² ja muistsed põllud³.

¹ Mälestise registri nr: 12538. Asulakoht. Kultuurimälestiste riiklik register (seisuga 04.11.2019).

<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=monument&action=view&id=12538>

² Mälestise registri nr: 12563. Linnus. Kultuurimälestiste riiklik register (seisuga 04.11.2019).

<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=monument&action=view&mtab=main&id=12563>

³ Mälestise registri nr: Muistsed põllud. Kultuurimälestiste riiklik register (seisuga 04.11.2019).

<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=monument&action=view&id=12540>

Kaitsealal on lubatud uuendusraie, välja arvatud elupaigatüübile puiskarjamaad vastavates puistutes. Kaitsealal on lubatud uuendusraie, kuna Võhma maastikukaitsealal on metsi väga vähe ja need ei ole kõrge looduskaitseväärtusega ega seatud ala kaitse-eesmärgiks. Elupaigatüübile puiskarjamaad vastavates puistutes ei ole uuendusraie lubatud, kuna puiskarjamaadeks inventeeritud aladel on eesmärgiks kujundada need puiskarjamaaks. Puiskarjamaadele on omane puurinde tiheduse suur varieeruvus: see võib sarnaneda hõreda metsaga või koosneda vaid üksikutest puudetukkadest ning vahelduda põõsastike ja avatud rohumaalaikudega. Uuendusraie tegemisel ei pruugi säilida puiskarjamaadele eriomane struktuur (eriliigilised ja erivanuselised puud ja põõsad vahelduvad lagedate aladega, kus kasvab liigirikas niidutaimestik) ja sellega seatakse ohtu kaitse-eesmärgiks seatud elupaigatüübi säilimine. Puiskarjamaadel on võimalik teha hooldusraieid või taastada neid kujundusraiega.

2.5.2.2. Vajalikud tegevused

Poollooduslike koosluste aladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine. Vajalikku tegevust korraldab kaitseala valitseja. Poollooduslike koosluste hooldamine on vajalik, kuna hooldamata kooslused võsastuvad ning hoolduseta pole võimalik tagada kaitse-eesmärgina nimetatud niidukoosluste soodsat seisundit. Kaitsealale jääb hooldamist ja taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi ligikaudu 100 ha. Looduskaitseeaduse järgi on kinnisasja valdajal õigus poolloodusliku koosluse säilimiseks vajaliku töö tegemiseks taotleda loodushoiutoetust.

2.5.2.3. Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud maavara kaevandamine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine ning biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine. Lisaks on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine. Loetletud tegevuste lubamine pole võimalik, ilma et kahjustataks kaitsealal asuvaid niidukooslusi ning kaitstavate liikide elupaiku ja kasvukohtasid. Maavara kaevandamise ja uue maaparandussüsteemi rajamisega muudetakse veerežiimi ja maastikku, mis kahjustab koosluste soodsat seisundit ja põhjustab muutusi koosluste liigilises koosseisus. Maaparandussüsteemina käsitletakse maaparanduse eesmärgil (s.o maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks või keskkonnakaitseks – maaparanduseaduse § 2) maatulundusmaa kuivendamiseks ja niisutamiseks ning keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogumit, mis on kantud või kavas kanda maaparandussüsteemide registrisse. Muudel eesmärkidel rajatavate kuivendus-, niisutus- või muude niisuguste rajatiste (näiteks üksikkraavid, drenaaž hoonealuse pinnase kuivendamiseks, hoonete säilimiseks vajaliku pinnase kandevõime tagamiseks) rajamisele kohaldatakse ehitusseadustiku ja kaitse-eeskirja ehitamist reguleerivaid sätteid (vt § 5 lõige 7 ja § 7 lõige 2). Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamise ning puhtpuistute kujundamise ja energiapuistute rajamise piirang on vajalik kaitseala elustiku mitmekesisuse säilitamiseks. Kuna põllu- ja õuemaal olulisi loodusväärtusi pole, siis ei seata seal piiranguid biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamisele.

Kaitsealal on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Kuna igal talvel ei külmu pinnas piisavalt ära, siis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, kui pinnas seda võimaldab. Kaitseala valitsejal on seega võimalik tulenevalt konkreetsetest oludest hinnata, kas puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt on võimalik, ilma et kaitseala loodusväärtused saaksid kahjustatud.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja veeluba, ehitusluba ega esitada ehitisteatist. Lisaks on keelatud kaitseala valitseja nõusolekuta jahiulukite lisaõõtmine. Lautri või paadisilla ehitamist ei reguleerita, sest kaitsealal puuduvad sobivad veekogud.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasust ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Võhma maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 20. novembrist 10. detsembrini 2019. a Keskkonnaameti Kuressaare kontoris ning Saaremaa Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu toimumise kohta ilmus 16. novembril 2019. a kohalikus ajalehes Meie Maa ja 18. novembril 2019. a üleriigilise levikuga ajalehes Postimees. Ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 18. novembril 2019. a. Kaitse-eeskirja eelnõuga sai tutvuda ka Keskkonnaameti veebilehel. Kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 18. detsembril 2019. a Keskkonnaameti Kuressaare kontoris, kus ei tulnud arutelule ühtegi maaomanikku ega huvigruppi osalema, kuid Keskkonnaameti töötajad olid kohal.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta 43 maaomanikule. Teavitust saadeti ka Riigimetsa Majandamise Keskusele, Maanteeametile, Keskkonnainspeksioonile, Saaremaa Vallavalitsusele, Muinsuskaitseametile, Mittetulundusühingule Võhma Kivikülv ja Võhma külaseltsi juhile. Kirjas paluti teha parandusettepanekuid ja esitada vastuväiteid. Kirjad sisaldasid teadet, et kui vastuväiteid ega ettepanekuid kirjas nimetatud tähtjaks ei esitata, loetakse seda kaitse-eeskirja muutmise eelnõuga nõustumiseks. Nimetatud ajaks saabus Keskkonnaametile neli arvamust, millele Keskkonnaamet ka vastas. Maanteeamet saatis kirja, et nõustub Võhma maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu dokumentidega.

Ettepaneku/arvamuse esitaja	Arvamus/ettepanek	Keskkonnaameti vastus
Keskkonnainspeksioon (KKI)	Ettepanek täiendada kaitse-eeskirja § 5 lõike 4 punkti 3 erandite osas, mis puudutab sõidukite kasutamist väljaspool teid. Ettepanekuna toodi välja, et juhul kui Keskkonnaametil on soov mingite konkreetsete kaitseala tarbeks tehtavate tegevuste käigus võimaldada kaitsealal sõidukite ja maastikusõidukitega sõitmist väljaspool teid, siis palutakse õigusselguse tagamiseks lisada konkreetset erisused kaitse-eeskirja § 5 lõike 4 punktis 3 esitatud erandite hulka ning kõrvaldada sealt väljend „kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel”.	Oleme teadlikud, et antud sätte sõnastust „kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel” võidakse pahatahtlikult kuritarvitada, kuid piiranguid seades eeldame, et enamik inimesi on seaduskuulekad ja mõistlikud. Selle sätte korral on mõeldud neid kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusi, mille eelduseks on sõiduki kasutamine (marjade ja seente korjamine nende alla ei kuulu). Lisaks võib sõidukiga sõita väljaspool teid ning maastikusõidukiga sõita vaid maaomaniku nõusolekul (liiklusseadus § 45 lõige 13). Seega, kui eeldada, et inimesed järgivad sõidukite kasutamisel liiklusseaduse nõudeid, siis on risk keskkonna kahjustamiseks väike. Samuti peavad inimesed järgima Eesti Vabariigi põhiseaduse § 53, mis ütleb, et igäüks on kohustatud säästma elu- ja looduskeskkonda ning hüvitama kahju, mis ta on keskkonnale tekitanud. Tulenevalt keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-dest 14 ja 15 on igäühe kohustus rakendada meetmeid keskkonnahäiringu vähendamiseks ja keskkonnoohtliku tegevuse korral ka lisateadmisi omandama, et keskkonnoohtu vältida. Rangemad nõuded esitaksime juhul, kui realselt on pidevalt probleemid sõidukitega sõitmisel.
Randeri-Põllu katastriüksuse omanik (katastriüksuse tunnus 48301:005:0384)	Maaomanik tõi välja, et ei ole nõus kaitseala moodustamisega, põhjendus oli, et kui ta soovib oma kinnistu maha müüa, siis see ei oleks enam võimalik. Samuti märkis ta, et kui tahetakse moodustada kaitseala, peaks riik selle maaomanikelt õiglase hinnaga ära ostma.	Piiranguvõõndisse jääv maa ei kuulu üldjuhul riigi poolt omandamisele (erandiks on metsamaa, kus on kaitse-eeskirjaga täielikult keelatud uuendusraied), kuna seda saab jätkuvalt sihtotstarbeliselt kasutada. Samuti on maaomanikul jätkuvalt võimalik oma kinnistut müüa, kaitsekorra korrastamine seda ei takista. Keskkonnaamet on seisukohal, et Randeri-Põllu kinnistu kaitsealuse maa-ala (katastriüksusega 48301:005:0384) jätkuvalt kaitse all olemine Võhma maastikukaitsealana on põhjendatud, sest seal asuvad kaitse-eesmärgiks olev niidukooslus ja Võhma kivikülv koosseisu kuuluvad ajaloolised kiviaiad, mis moodustavad tähelepanuväärse pärandkultuurmaastiku.

<p>Muinsuskaitseamet</p>	<p>Muinsuskaitseamet juhib tähelepanu järgmistele asjaoludele ja palub eelnõud vastavalt täiendada:</p> <p>1. Soovitame seletuskirja ajaloolis-kultuurilise väärtuse osas välja tuua, et Võhma küla arheoloogiamälestised – asulakoht, muistsed põllud, linnus ja kivikalmed – osutavad ala pikaajalisele, vähemalt vanemal rauaajal alguse saanud põllumajanduslikule asustusele. Sealsed põllud olid ajalooliste kaartide analüüsi põhjal kasutuses veel ka 19. sajandil.</p> <p>2. Võhma küla kiviaedade ja muistsete põldude seas paiknevad ka kivikalmed reg-nr 12551-12562, mis on Võhma maastikukaitseala piiridest välja jäetud. Kuna kalmed, põllud, asulakoht ja linnus moodustavad ühtse pärandmaastiku kompleksi, mille väärtus seisneb nende eri osade koospaiknemises, siis soovitab Muinsuskaitseamet ajaloolis-kultuurilise terviklikkuse huvides kaaluda kaitseala laiendamist selliselt, et ka kivikalmed oleksid hõlmatud.</p> <p>3. Kuna tulevikus võib tekkida vajadus Võhma küla arheoloogiamälestiste arheoloogilise uurimise järele, millega kaasnevad arheoloogilised kaevamised, soovitame kaitsekorda selguse huvides lisada järgmise info: tulenevalt maapõuuseadusest ei käsitleta maavara kaevandamisena kaevise kasutamist</p>	<p>KeA arvestab suures osas Muinsuskaitseameti esitatud ettepanekutega, välja arvatud ettepanekuga nr 2, kus palutakse laiendada kaitseala kivikalmete paiknemisalale. KeA on teadlik ja nõustub, et ajaloolis-kultuurilisi väärtusi ja loodusväärtusi paikneb Võhma külas ka väljaspool kaitseala, kuid leiame, et praegu piisab kivikalmete reg-nr 12551-12562 kaitseks ka muinsuskaitse kaitsevööndist, sest teadaolevalt ei ole olnud kivikalmete asetsemiskohas olulisi probleeme ajaloolis-kultuuriliste objektide rikkumisega. Teised ettepanekud võetakse arvesse ja täiendatakse vastavalt seletuskirja.</p>
--------------------------	---	---

	<p>(maavarana arvele võtmata aine kasutamist) ning arheoloogilisi uuringuid (sh arheoloogilisi kaevamisi), mistõttu eeskiri ei piira nende tegevuste tegemist.</p> <p>4. Võimalikud pinnast kahjustavad tegevused arheoloogiamälestiste ja nende kaitsevööndi alal (sh raied, rajatiste püstitamine) tuleb Muinsuskaitseametiga kooskõlastada.</p>	
Saaremaa vallavalitsus	<p>Ettepanek viia Võhma MKA moodustamise ja kaitse-eeskirja määruse § 6 sõnastus vastavusse looduskaitseaduse § 17 lõike 1 sõnastusega. Parandusettepanek seoses seletuskirja peatükiga 5, kus on eksitud viitamisel loodushoiutoetuse määruse pealkirjale.</p> <p>Tõi välja arvamuse, et kuna majandatavat metsa kaitsealal peaaegu ei leidu, siis ei ole asjakohane ega vajalik keelata puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt ja muul ajal seda lubada vaid kaitseala valitseja eelneva kooskõlastuse alusel. Soovitati see piirang välja võtta, sest LKS selle kehtestamist otseselt ei nõua.</p>	<p>Keskkonnaamet võttis parandusettepanekud kaitse-eeskirja määruse sõnastuse ja viitamise osas arvesse ja viis parandused sisse.</p> <p>KeA nõustub, et metsa osakaal Võhma MKA-l on väga väike, samuti oleme teadlikud, et külmunud pinnast tekib harva. Aga peame lähtuma ka ettevaatusprintsipist. Kui peaks tekkima puidu kokku- ja väljaveo järele vajadus Võhma MKA-l, siis kooskõlastuse taotlemine aitab kaasa kaitse-eesmärkide säilimisele ja maastiku hoidmisele. Poolloodusliku koosluse taastaja ei pea iga kord kooskõlastama puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, vaid juba taastamistöo kooskõlastamisel saab seada nõuded ka puidu kokku- ja väljaveole ning kohustada seda tegema külmunud pinnasega või läbikuivanud pinnasega või tuleb töid teha ajal, kui maapind ei saa kahjustada. See tähendab, et poolloodusliku koosluse taastajatega on see tegevus juba lepingu sõlmimisel kooskõlastatud, mistõttu on nad teadlikud majandamise tingimustest ega pea lepinguperioodi jooksul iga kord puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt kooskõlastama.</p>

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada Võhma maastikukaitsealal leiduvate poollooduslike koosluste ning ohustatud ja haruldaste liikide säilitamist ja nende soodsa seisundi saavutamist, samuti Võhma kivikülvi ja pärandmaastiku kaitset. Kehtestatud kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Määruse jõustumisel puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele, kuna ala on juba varem kaitse all vana kaitsekorraga alana Võhma kivikylv.

Planeeringud tuleb viia kooskõlla kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane suurenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna kaitstav ala väheneb vaid 0,6 ha võrra, siis ei mõjuta see Saaremaa valla tulubaasi oluliselt.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Võhma maastikukaitsealale kehtestatud kaitsekord ei sea olulisi kitsendusi kinnisasja sihtotstarbelisele kasutamisele ja seega ei teki riigil kohustust nende kinnistute omandamiseks. Riigil ei suurene metsatoetuste kulud, kuna tegemist ei ole toetuskõlbliku alaga ja kaitseala ei kuulu Natura 2000 võrgustikku.

Kaitsealale jääb hooldamist ja taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi ligikaudu 100 ha. Kehtivad toetusmäärad poollooduslike koosluste hooldamiseks on 250 eurot

hektari kohta ja puisniitude puhul 450 eurot hektari kohta. Kuna hooldamist ja taastamist vajavate koosluste pindala planeeritaval maastikukaitsealal ei suurene, siis riigile toetuste maksmise lisakohustusi ei teki.

Võhma maastikukaitseala kaitsekorra uuendamisega ei vähene riigimetsa iga-aastane puidutulu, kuna olulisi muudatusi riigimetsamaa osas maastikukaitseala tsoneeringu ja kaitsekorra muudatustega ei toimu.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse relemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.